

יין של החי"ר — כמו כל פיתוח "משוריין" אחר — היה מותנה בכך, שאנשיהם יקבלוהו, או יסלחוהו על עצמם, תוך ניתוקו מן החי"ר והעברתו לתחום אחריותם ומכונתם כנומר לחיל השריון. פתרון זה הציעו ויישמו, ערב מלחמת העולם השנייה ובתוכה, "אבי השריון" (הגרמני והמודוני בכלל), גנרל היינץ גודריאן ואנשיו; ובעיקבותיהם, ראשוני "אסכולת השריון" בצה"ל. בראשיתו, נעשה אימוץ המודל הגרמני של "חיל

איזה טעם יש לקיום החי"ר ולמשכורת הקצח"ד - אם אינם פועלים לצידוך החרמ"ש לחי"ד?

השריון" במודע ובכוונה, היה זה פיתרון רע ומעוות, שהוצדק רק מכוח ההכרה, ורק כל עוד נשאר צה"ל "רגלי" מדי באופיו.

מייד לאחר מיכצע "קדש" ובעיקבותיו, הכיר משה דיין, הרמטכ"ל דאז, בצורך לספק ובי מכה אחת (בדרכו, יאמרו אנשים) שינה כיוון והעלה את צה"ל על נתיב "השריון".

כבר בתקופה ההיא, ולאור "קדש", צה"ל בכלל ואנשי החי"ר חייבים להבין, שבצה"ל החדש, המשתרין והולך, אין תקומה או עתיד לחי"ר, אלא כחרמ"ש.

לקחי "קדש" — כמו הסתערות החרמ"ש באביועגילה וקרב המיתלה (1956) של הצנחנים גם הורו בבירור, בין היתר, מה יעלה בגורל יחידות החי"ר, אשר יידרשו ללחום בחרמ"ש ולא יוכלו היטב לכך.

מן הצד השני לימדה לחימת עוצבות ויחסי דות חש"ן ב"קדש" דבר מי שרק היה מעוניין וגם מוכן לבחנם כראוי, כי כבר אז היה "חיל השריון" למעשה, "חיל הטנקים" ובו אין די חרמ"ש שוה"ערך לטנקים, אלא מישני להם.

אחרי מערכת "קדש" ובתוצאה ממנה הורע מעמד החרמ"ש עוד יותר והפך מ"מישני" ל"נחות". משמע, מיד לאחר "קדש" נראה בבירור לעין, כי בתוך חש"ן אין נשק לחרמ"ש סיכוי של שיפור. השריונאים (הטנקיסטים) לא הסתירו כלל את כוונותיהם להמשיך ולפתח את החרמ"ש, תוך ייסוף ערך הטנקים ומעמדם — וכך גם עשו.

נגמ"ש או כרד

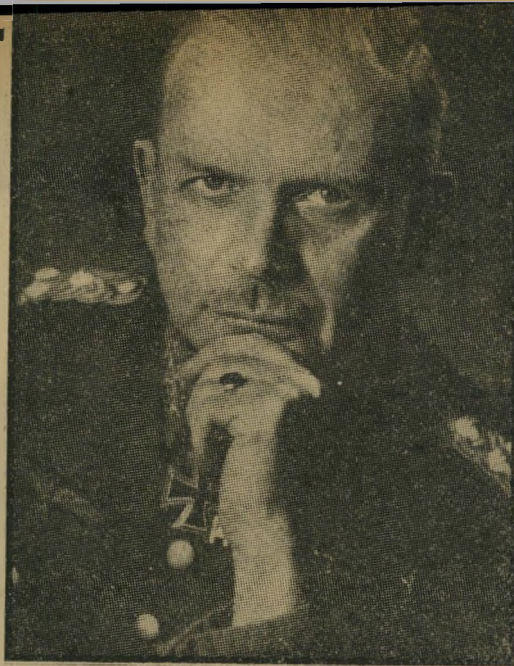
אם עוד היו לאימי ספקות כלשהם בדבר גורל החרמ"ש כחלק מחש"ן — או בשאלת ערכו וחשיבותו של החי"ר כשאינו חרמ"ש — באה מלחמת ששת הימים וסילקה אותם; נכון יותר, היתה צריכה לסלק, אלמלא טחו עיני כל, ואילו את מקום שרכו החושים ודיכוי הבקורת, היו תופסים ראיה מקצועית ונכונות לעודד ניתוח ומסקנות אובייקטיביים. לאחר יוני '67 הואץ עוד יותר תהליך התדרדרות החרמ"ש בעיני השריונאים ובתוך חש"ן, עד שעוד קודם ליום הכיפורים כבר נחשב יותר מיסדר מתועלת.

כמילחמה האחרונה עדיין נותר בצה"ל המון חרמ"ש — יותר מאשר חי"ר "רגלי" (כלומר, צנחנים, גויני ויחידות נוספות מקטגוריה זו) — אבה חלקו בדחימה היה אפשרי, או פחות.

אחת התגליות הגדולות של מלחמת יום הכיפורים היתה, כאמור, שהתגלות הגדולות של המלחמות הקודמות, כגון כלייכלותו של הטנק וביטול חשיבות החי"ר, לא היו לאמתו של דבר, אלא שגיאות חמורות. מכאן העליה החיסית במעמדו של החי"ר ואיזכורו המחודש של מושגי "השיתוף" ו"השילוב" העתיקים — הגם שהם מוצגים כעת, כאילו זה עתה המציאם צה"ל. אבל בעינים נשאר "פארדוקס החרמ"ש" המייצג נאמנה בצה"ל, מזה 20 שנה, את הקשר ההדדי המשולש, שבין החרמ"ש, החי"ר וחש"ן. לראשונה נחשף הפארדוקס באורח בוטה ולעין הציבור — שכמובן לא שם ליבו למתרחש — בפעולת סמוע, שהקדימה במעט את ששת הימים. והיתה הגדולה בפער — לותיהתגמול" עד 1967. בסמוע הופעלו טנקים (של חטיבה 7) וכן חרמ"ש — שלא היה חרמ"ש, אלא צנחנים-רכובי "חל"מים. כלומר: במשך כל שנות קיומו הכין חיל השריון את החי"ר האורגני שלו — הוא החרמ"ש, נושא תג הטנק של חש"ן, על כומתת חש"ן השחורה שלו. העליה האחת והיחידה לתופעה זו — אשר, כבר ראינו, סותרת את המקובלות ואת הנעשה בכל שאר הצבאות — היתה, שרק חי"ר כזה יוכל לבצע כיאות את משימותיו הייעודיות של חיל-הרגלים במסיגרת עוצבות השריון ובשיתוף עם טנקים.

והנה, בהגיע המלחמה נזרקו אנשי ההי חרמ"ש מנגמ"שים ובמקומם הועלו — ממש על זחל"מי יחידות החרמ"ש — צנחנים, שדא השתייכו לחש"ן, וגם נסיונם והכנתם את לוי חמת השריון היו אפשריים.

יתרה מזאת, אותם צנחנים, אשר רק בקושי הבחינו זחל"מ מפרד — ואת שניהם הפעילו (לפחות אז) במידה שווה של ידע והבנה — הוערכו והוגדרו כ"חרמ"ש מובחר", שעה שהחרמ"ש הייעודי נחשב, לעומתם, חרמ"ש סוג ב'. בתחום זה, בישרה פעולת סמוע את ששת הימים, מכל תיאורי לחימת אגדת טל ברפיח נדמה שנמצאו בה רק טנקים וצנחנים. אך, לאמתו של דבר, רוב החי"ר בה היה חרמ"ש, לא צנחנים. אלא, במקום שנדרשה לחימת חרמ"ש של ממש, היא לא הוטלה על החרמ"ש הייעודי, אלא על החרמ"ש המאולתר — כלומר, על הצנחנים, ש" (המשך בעמוד 34)

היינץ גודריאן: הדוגמה שנתקבלה

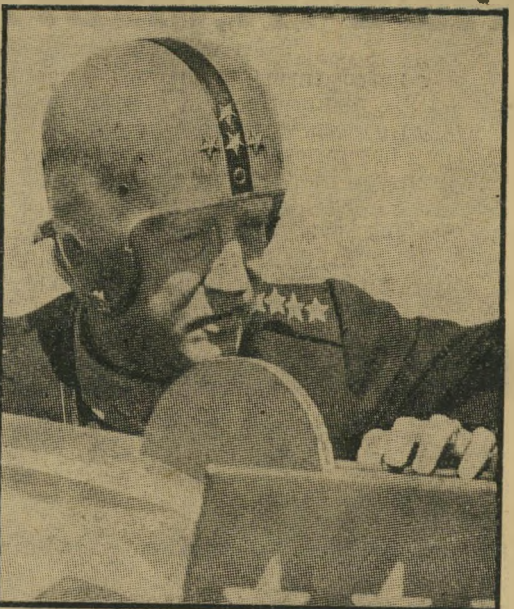
שלאחר תש"ה עדיין לא נמצאו בידי צה"ל אלא טנקים מעטים מאד, ורוב הרק"מ לשם זה הורכב מזחל"מים אמריקאים — כלומר, מנגמ"שי חרמ"ש. אילו היו הזחל"מים — והחרמ"ש — מועברים לחיל-הרגלים, היה צה"ל נשאר ללא "חיל-שריון", ואיר יתכן כזאת בצבא "מודרני"?

אבל היה — או ניתן למצוא — גם טעם רציני וחיובי יותר להעברת החרמ"ש אל חש"ן, בניגוד לכיוון התהליך בצבאות העולם, ואף להשארתו בשיוך חילי זה עד אמצע התקופה שבין "קדש" ל"ששת הימים"; או, לכל המאוחר, עד יוני '67: כיוון שצה"ל הושחת, במיוחד מושגית ומנטלית, לא על אנשי הצבא הבריטי, אלא על ארגון "ההגנה" הבלתי-מקצועי, לא היו כל ראשוני והקובעים את אופיו יכולים להיות מודעים כראוי למה שנעשה בעולם הצבאי. נסיונו ולקחן של שתי מלחמות העולם היו,

מפקדים מהוללים יכולים לנצח את המצרים בידים קשורות על הגב - אך מבחינה תיאורטית הם בעלי מישקל-זבוב

למעשה, כספר החתום לאנשים אלה; ואף שידעו כי קיימים טנקים, זחל"מים, מטוסים ותותחים — כלומר, שלצרכי מלחמה של ממש אין די ב"אביוערה-איגליו" וברימוני-שיפשוף פולני, בכל זאת לא היו מסוגלים לעכל כהלכה כל מה שחרג מן הלחימה האלמנטרית ביותר, זו של החי"ר הלוחם ברגל.

בנסיבות אלה מצאו עצמם אנשי-הצבא המקדמים יותר — כלומר, היותר-מקצועיים, אך הפחות "מקוריים" — (שמיצגם הראשי והאופייני היה חיים לסקוב), במצבם של אנשי "אסכולת-השריון" הגרמנים בשנות ה'30: אסכולת החי"ר, השולטת בצבא-היבשה דווחה, או שאפת לצמצם מירבית, לא רק את הטנקים, אלא את עצם רעיונות "השריון" ולוחמת-השריון" ב כל לם, ואת יישומם. לכן, הסיירו היחיד לסיפוח וטיפוח החרמ"ש, כגילגול "המשורר

גירג' כאטון: הדוגמה שנכסלה

אנשי החי"ר תשומת-לב ומאמץ לקידום "השתלטותם" על החרמ"ש כן ייטב; והזמן נראה דוחק, משום שמן הפיר סומים בעיקבות אנטבה וגם "יום הצנחן" האחרון, ניתן להתרשם, כי כעת נתונים ליבם וגם מוחם ועתותיהם של ראשי החי"ר, במידה מופרזת ביותר, ל"איגוף האנכי" (כלומר, למיבצעים מוטסים ארוכי-טווח) — שהם חלום התענועים הקלאסי של מלחמת-היבשה המודרנית. וכן למיבצעי "קומנדו", שבוודאי אינם עיקריים לחיל-הרגלים, אם ביכלל מקומם בו. ההווה והעתיד האמיתיים של החי"ר

חלום התענועים של "איגוף אנכי" מסיח את דעת החי"ר משדה הקרב האמיתי

נמצאים, וגם ימשיכו ויימצאו, בשדה-הקרב שבו מתמודדים כוחות היבשה העיקריים, — ושם יכול החי"ר להשתתף ולהשפיע ביעילות, בקביעות ובכל צורות-הקרב ואורח-הלוחמה, רק אם יהיה חרמ"ש — או, לפחות, מאומן ומסוגל להפוך חרמ"ש בדרגה — בין בגילגולו הנוכחי "המגומש", ובין בגילגול עתידי, שבו יחליף רק"מ מוטס את הרק"מ הקרקעי.

נגמ"ש במקום טנק

את רעיון החרמ"ש, כצורתו העיקרית והרגילה של החי"ר, הגו כבר מלחמת-העולם הראשונה, בסמוך להתגבשות וביצוע רעיון הטנק, ואולי אף מעט קודם לכן. לצרכי המטרה המוגדרת של הנעת החי"ר מקו כוחותינו, על פני שטח-ההפסק שטוף אש מכונת-היריה, והעברתו דרך קווי-ההפירות וסכני-התיל אל עורף שטח האוייב, התאים הנגמ"ש יותר מן הטנק, אבל במציאות פותח הטנק, ולא יצרו נגמ"ש. בטנק נקשרו מושגי לוחמת התנועה המתחדשת, והוא גם גילם את אמצעי יישומם. מפני סיבות שונות, ובעיקר מפני שמרונות ופיגורים של אנשי החי"ר, כושר הייצור המוגבל של רק"מ (שעיקרו הוקצה לטנקים) וגם הפירות הטנקיסטים בערך הטנק וביכולותו, נכנסו כל הצבאות מלחמת-העולם השנייה ללא נגמ"שים — כלומר, ללא חרמ"ש — באיכות ובכמות מספיקות, אם בכלל. רק הגרמנים והאמריקאים הספיקו להכין נגמ"ש "אלמנטרי" זחלי-למחצה, או זחל"ם) — ורק אצל האמריקאים הופיע הזחל"ם בכמויות כאלה שאיפשרו ניוד חלק משמעותי של כלל עוצמת החי"ר. הרוסים רצחו המוני רגלים שלהם, עליידי ש"אילתרו" את "חיל-הרגלים הנישא על גבי טנקים" ועד תום המלחמה לא יצרו לא נגמ"ש פעיל שהוא, לבריטים נמצא "נושאי-הברן", שהיה מופקפק ובלתי-מספיק כנגמ"ש — וסופם שבצפון-מערב אירופה נזקקו להסיר צריחים של טנקים ותותחים-מנמייעים, כדי להפוך את התובות ל-נגמ"ש-י-חרמ"ש מאולתרים, אשר כונו "קנגורו".

אחרי מלחמת-העולם השנייה, ולאור לקחיה, קיבלו והסכימו כל הצבאות כי כל גוף חי"ר המיועד להשתתף בקרב-תנועה חייב להיות מצויד בנגמ"שים — כלומר, בניי מאורגן בקביעות כחרמ"ש (בעולם מקובל הכינוי "חי"ר ממוכן"). המניעה היחידה היתה קצב ייצור ורכישת הנגמ"שים. ניגמוש, "החי"ר הממוכן" הושלם מזמן; וכל חי"רניק ויחידת-חי"ר בצבאות-העולם המתקדמים, מאומנים כחרמ"ש ומסוגלים, ללא כל הכנות מוקדמות מיוחדות, לעלות על נגמ"שים וללחום כחרמ"ש לכל דבר. אמנם נמצא כי כמחצית עוצמות החי"ר, או יותר, של הצבאות הגדולות — גם בזירות, "הפתוחות" (כמו אירופה) אינה "ממוכנת" בקביעות. סיבת הדבר היא שהחי"ר מכוון ומאומן ללחום גם בכל ה"צורות". האחרות, ניתן "להסב" אותו במהירות, לפי הצרכים, לחרמ"ש, לחי"ר ממוכן או למיבצעים יבילי-אוויר. בהמשך דינונו על החי"ר עוד נשוב לתפיסה חיונית, מתקדמת ומעניינת זו.

דעניינו המוגדר כאן, חשובה קודם-דבר הי מוסכמה המיושמת-אוייב-כסות, שהחרמ"ש הוא "חיל-רגלים", ורק חיל-רגלים, דבר דבר — ביעודו, באופיו ובשיוכו החילי. דא יתיר, אר בעולם חרמ"ש שאינו חי"ר — אן, כאמור, חי"ר האומר והשתתף ב"לוחמת-שריון", שי איננו חרמ"ש.

חשוב להדגיש, כי הגם שהעילה הראשונית להיווצרות צורת-החרמ"ש של הנגמ"ש היא "לוחמת השריון", הרי, כיוון שנוצר, מופיע הנגמ"ש כאלמנט קבוע וחיוני בלחימת החי"ר, גם כשהיא "רגלית" מובהקת. סיוע הנגמ"ש לחי"ר נחשב כיום הכרחי ומרכזי גם בשטחים הרריים או גירגלים, בלחימת-לילה ובהגנה סטאטי-בעיקרה. החי"ר המודרני בנוי, מאורגן ומסוגל לקבל נגמ"שים ולהיפרד מהם, לשטף אותם בלחימתו או להינתק מהם — ותמיד חוזר חלילה — כדבר קבוע, רגיל ומובן-מאליו.

חלמידי גודריאן

זה"ה, בררבו, "המקורית" המסורתית, העמיד את המוסכמות המוכנות והנבונות על ראשן, והתקדם אחורנית: עם סיום מלחמת תש"ח היה חלק נכבד למדי של חי"ר צה"ל, בחשיבות אשר ניהלו את קרבות ההכרעה, "ממוכן". אבל מייד לאחר המלחמה הוטל כל קשר בין החי"ר לצורת-החרמ"ש שלו, והאחרון עבר ל"חיל-השריון". הדבר נעשה כאילו מאליו ואין סימנים לכך שצה"ל אכן היה מודע היטב לניתוק, ולהשלכות האפשריות, הגורם המשפיע העיקרי בהתפתחות זו היה, ככל הנראה, העובדה,